

Kína térnyerése a nyugat-balkáni országokban

Csapó Dániel–Reményi Péter¹

1. Abstract

China is increasingly trying to enforce its economic and political interests worldwide. The Western Balkans are no exception, where China is a powerful actor, which is most evident in the increasing amount of China's foreign direct investment. The region is an integral part of the new One Belt, One Road (OBOR) initiative and the countries of the Western Balkans are members of the 16+1 sub-regional cooperation, one of the most important forums between Central and Eastern European (CEE) countries and China.

This paper describes the relationship and history of China and the Western Balkans and then, by examining several aspects identifies China's position in the region. The main areas of the study include China's participation in the development of transport infrastructure, improvements in the energy sector and participation in trade.

In this research we have collected data from Eurostat, the World Bank and the Statistical Offices of China. We have also studied the “grey” literature on this subject and reports published by international organizations. Our main focus lays on the prospects after the world crisis. In the light of the results, it can be stated that the role of China has continued to grow in the field of research since 2008, and this latest trend can be expected to continue on the basis of the announced new developments and promises.

From the point of view of Hungary, we also consider the relationship between the Western Balkans and China important, as it is closely related to the growth of China's influence in Hungary. Nevertheless, it has an economic and symbolic significance that one of the biggest Chinese investments in this region is the reconstruction of the Budapest-Belgrade railway line.

Keywords: China, Western Balkans, geoeconomics, geopolitics

2. Bevezetés

Xi Jinping a Kínai Népköztársaság elnöke 2013-ban jelentette be az ország új külpolitikai vízióját az Egy Övezet, Egy Út projektet (OBOR).² A kezdeményezés részét képezi a 21. századi Tengeri Selyemút, illetve a Selyemút Gazdasági Övezet, amely terület 65 országot foglal magába a maga 4,4 milliárd lakosával együtt. A térség gazdaságai a globális GNP 55%-át állítják elő és a Föld energiatarolékainak megközelítőleg a 75%-a található itt.³ Kína 2013 óta már több mint 50 milliárd dollárt fordított kereskedelmi infrastruktúrafejlesztési beruházásokra a programhoz csatlakozó országokban (European Parliament 2016).⁴ A projekt kínálta lehetőségek és a 2008-as világvál-

¹ Csapó Dániel: PhD-hallgató, Pécsi Tudományegyetem, Földtudományok Doktori Iskola
Reményi Péter: adjunktus, Pécsi Tudományegyetem

² Más néven Övezet és Út Kezdeményezés (BRI)

³ http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586608/EPRS_BRI%282016%29586608_EN.pdf
(letöltve: 2017. november)

⁴ MTI, <http://www.korkep.sk/cikkek/kulugyek/2017/05/14/uj-kinai-selyemut-dollartizmilliardokbol-kotnek-ossze-kinat-azsiat-europat-es-afrikat> (letöltve: 2017. november)

ság okozta befektetői kedv csökkenése is hozzájárulhatott ahhoz, hogy a nyugat-balkáni országok is elkezdtek keresni a kínai terjeszkedés nyújtotta lehetőségeket, amit az is segített, hogy a térség legjelentősebb befektetőivel (EU-országok) szemben Kínának nincsenek politikai, környezetvédelmi elvárásai a célszágok vonatkozásában.

Térségünkben a „16+1 együttműködés” Kína és 16 közép- és kelet-európai állam – köztük a nyugat-balkáni országok – közötti kapcsolat elmélyítése céljából került létrehozásra (Eszterhai V. 2017). Az együttműködés – amelynek az első ülését 2012-ben Varsóban tartották – Kína számára azért lényeges, mert több térségbeli ország fontos szerepet tölt be az új selyemút nyomvonalán és többek között a kevésbé fejlett nyugat-balkáni régió infrastrukturális projektjeiben is részt tudnak vállalni. A közép- és kelet-európai (KKE) országok számára pedig a kedvező kínai kölcsönökkel megvalósuló beruházások jelentik az együttműködés egyik legjelentősebb hozadékát, ezzel – a kínai és az érintett országok vezetői szerint – egy „win win” szituációt teremtve. 2013-ban a bukaresti találkozón a tagállamok célként tűzték ki a széles körű, barátságon alapuló partnerség és a bizalmas politikai légkör megteremtését a KKE-i országok és Kína között. A Bukarestben megfogalmazott irányelvek szerint növelni kell a gazdasági és kereskedelmi potenciált, a mezőgazdaság területén való együttműködést, nagyszámú közös beruházásra van szükség⁵ és meg kell erősíteni a kulturális, tudományos kooperációt is.⁶

3. A (Nyugat)-Balkán, mint a nagyhatalmi versengés terepe

Írásunkban Nyugat-Balkán alatt a klasszikus definícióban is szereplő országokat értjük (jugoszláv utódállamok Szlovénia nélkül és Albánia), annak ellenére, hogy az uniós csatlakozással Horvátország sok tekintetben maga mögött hagyta e „problémás” országcsoportot.⁷ A tágabb térség (Balkán) modern értelemben legkésőbb a 19. századtól kezdődően a nagyhatalmi versengés egyik kiemelt térsége volt. Ennek megvannak a földrajzi (pl.: természetföldrajzi, etnikai, államföldrajzi fragmentáltság, nyitott külső határok, kapcsolati jelleg stb.) és történeti (birodalomváltó tér, megkérdőjelezhetőség, geopolitikai jelentőség stb.) alapjai egyaránt (Hajdú Z. et al. 2017), melyekre ehelyett nem áll módunkban kitérni. A nagyhatalmi versengés még a bipoláris világban is képes volt a térségben multipoláris szituációt teremteni (NATO-tag, VSZ-tag, el nem kötelezett szocialista, maoista szocialista). A hidegháborút követő rövid átmeneti időszak a térség további államföldrajzi fragmentációját hozta, nem függetlenül a világ unipolárisává válásától (amerikai hegemonia), ahol a nagyhatalmi versenytársak hiánya miatt a balkáni status quo is felborult, ennek legfontosabb haszonélvezője, Jugoszlávia pedig felbomlott. Az ismét a multipolaritás felé haladó világban a térség korábbi szerepe újraszületni látszik. A Balkánon ismét komoly hatalmi verseny van kialakulóban, melyben az USA és az EU mellett a hagyományosan jelen lévő Oroszországon és Törökországon kívül új szereplőként megjelentek az Öböl-országok és Kína is.

Napjaink balkáni „versengése” leginkább politikai és gazdasági befolyásolásról szól, de a végső célok nem sokat változtak: a hatalmi szereplők egymással szembeni pozícióikat igyekeznek javítani a balkáni „befektetéseiken” keresztül. Így a térségbeli szereplők sok esetben „feláldozha-

⁵ Kiemelt tekintettel a közutak, vasutak, kikötők és repülőterek építésével és fejlesztésével kapcsolatos projektekre, illetve az erőművek építésére.

⁶ <http://gov.ro/en/news/the-bucharest-guidelines-for-cooperation-between-china-and-central-and-eastern-european-countries>

⁷ A tanulmány nem foglalkozik részletekbe menően a Horvátországban megvalósuló vagy tervezett kínai érdekeltségű projektekkel, azonban egyes statisztikák összehasonlításakor a horvát adatok is bemutatásra kerülnek.

tó” elemei a geopolitikai versengésnek. Az ő oldalukról viszont az újra megnövekvő figyelem erőforrás-bevonást tesz lehetővé és a belső konfliktusaikban kaphatnak nagyhatalmi támogatást vetélytársaikkal szemben. Munkánkban arra teszünk kísérletet, hogy a globálisan egyre jelentősebb, de a térségben történetileg új szereplő Kína nyugat-balkáni tevékenységének egy szeletét bemutassuk.

4. Sino–(nyugat)-balkáni kapcsolatok a II. világháborút követően

A térség és Kína intenzívebb kapcsolatai a második világháború lezárását követő években indultak, amikor Kínában és az akkori nyugat-balkáni országokban is a kommunisták vették át a hatalmat. Mind Titonak, mind Maonak le kellett számolnia a belső ellenségeikkel is és Kína,⁸ illetve Jugoszlávia esetében is igaz volt, hogy ugyan kommunisták voltak hatalmon, de egy idő után a Szovjetunióhoz képest különutas politikát folytattak. Sőt, bizonyos esetekben szövetségre is léptek a szovjet „szociálimperialista” törekvésekkel szemben és később mind a két ország az el nem kötelezett mozgalom tagjává vált, igaz Kína csak megfigyelő státuszban.

Az egyes államoknak a kommunista Kínához való viszonyában mindig is fontos szerepet töltött és tölt be a „tajvani kérdés”. 1949-ben Jugoszlávia és Albánia is a Kínai Népköztársasággal vette fel a diplomáciai kapcsolatokat és kerülték a hivatalos kapcsolatfelvételt a Kínai Köztársasággal. Ez csak 1999-ben változott meg egy rövid időre Macedónia esetében, amikor a balkáni ország egy kormányváltás után a tajvani befektetések reményében hivatalos kapcsolatot létesített az országgal (Tubilewicz C. 2001).

A Nyugat-Balkán és Kína viszonyát a két térség Szovjetunióhoz való kapcsolata is nagymértékben befolyásolta. Ennek egyik legszemléletesebb példája, hogy Jugoszlávia volt az egyetlen olyan szocialista ország, amely 1949 októberében elismerte a Kínai Népköztársaságot, de fordítva ez akkor még nem történt meg és csak Sztálin halála volt az a pont, amikor a két ország közötti kapcsolatok normalizálódtak. 1949 és 1960 között sem jugoszláv, sem albán felső vezetők nem jártak hivatalos látogatáson Kínában (Lüthi L. M. 2015). 1978-ban Kína már koherens politikát igyekezett kialakítani a térség országaival, amelynek része volt, hogy szorosabb politikai, gazdasági és személyes kapcsolatokat létesített a Tito vezette Jugoszláviával (illetve Nicolae Ceaușescu Romániájával is). A vasfüggöny megszűnése és Jugoszlávia véres dezintegrációja ugyanakkor meggátolta Kínát abban, hogy fenntartsa ezt a szoros együttműködést. Később, a balkáni régió stabilitásának a helyreállása azonban már lehetővé tette Kína számára a viszonyrendszer újraértelmezését és a befolyásának a megerősítését. Ez legfőképpen a kétoldalú kereskedelmi kapcsolatok megerősítésében, az energiaszektorban véghezvitt beruházásokban és a politikai szövetségek kialakításában nyilvánul meg (Poulain L. 2011).

A hidegháború évei alatt a sino-balkáni kapcsolatok nagyrészt a közös világnézetten, illetve a hasonló geopolitikai érdekeken nyugodtak, semmint gazdasági alapokon (Tubilewicz C. 2001). Kimondottan erős ideológiai kapocs jött létre Kína és Albánia között az 1960-as évektől kezdve, miután az Enver Hoxha vezette balkáni állam szakított a Szovjetunióval. 2014-ben a Belgrádban megtartott 16+1-es csúcson a kínai miniszterelnök újságírók előtt fejtette ki, hogy „ma Kínában sokan emlékeznek még arra a történelmi hozzájárulásra, amelyet Albánia adott ahhoz, hogy Kína megkapja jog szerint az őt megillető helyét az Egyesült Nemzetek Szervezetében”.⁹ Természete-

⁸ Kína alatt a Kínai Népköztársaság értendő a továbbiakban.

⁹ http://mno.hu/magyar_nemzet_kulfold/kina-1263288

sen Albánia gazdasági szempontból is profitálni tudott a kapcsolatból, ugyanis a két ország közeledése után a Szovjetunió helyett már Kína biztosította Albánia számára a kedvező kölcsönöket, segélyeket és a szakembereket (Qin A. 2013). Ugyanakkor Mao halála és a kínaiak pragmatikus nyitáspolitikája után a két ország viszonya megromlott és 1978-ban Hoxha már arról beszélt, hogy „Kína Hruscsovhoz hasonlóan letérdelt Tito előtt, az opportunizmus és a demagógia mély mocsarába süllyedt” (Réti Gy. 2000). Albánia ezután patrónus nélkül maradván elszigetelődött a bipoláris világrend felbomlásának a végéig.

Az 1980-as években Kína és a Szovjetunió fokozatos megbékélése közrejátszott abban, hogy Kína számára a Balkán geopolitikai és ideológiai téren is veszítsen a jelentőségéből, ami az állami és pártvezetők látogatásának csökkenésében és a kereskedelem visszaesésében is megmutatkozott (Tubilewicz C. 2001, hivatkozik J. K. Bailes A. 1990). Ez a megbékélés, majd később a Szovjetunió felbomlása és a balkáni országok átalukálása megszüntették Kína és a Nyugat-Balkán között a közös ideológián és világnézeten alapuló viszonyt. Mindez azonban nem eredményezte a kétoldalú kapcsolatok romlását, sőt a magas rangú államközi látogatások száma később újra nőtt (Tubilewicz C. 2001). A nyugat-balkáni államok számára fontossá vált Kína ENSZ BT-tagsága, annak érdekében, hogy minél jobban tudják érvényesíteni az érdekeiket a nemzetközi szinten is. Jugoszlávia arra számított, hogy Kína támogatni fogja az országgal szembeni gazdasági embargó eltörlését, és a Koszovó elleni katonai fellépést 1999 elején. A bosnyákok abban reménykedtek, hogy Kína támogatni fogja Bosznia-Hercegovina szuverenitását és a területi integritását, Macedónia pedig abban bízott, hogy a kommunista állam segítségére lesz, hogy az ENSZ meghosszabbítsa a békefenntartó misszióját az országban. Kína alapvetően támogatólag lépett fel a nyugat-balkáni országok számára fontos ügyekben és nem is vétózta meg a Balkánnal kapcsolatos ENSZ-határozatokat – legfeljebb tartózkodott akkor, amikor ellenkező esetben az USA-val kellett volna konfliktust felvállalnia – egészen 1999-ig, amikor Macedónia felvette Tajvannal a diplomáciai kapcsolatot (Tubilewicz C. 2001, hivatkozik Tubilewicz C. 1997).

1998-2008 között Kína megindult a globális hatalommá válás útján és a Világkereskedelmi Szervezethez is csatlakozott 2001-ben. Az ázsiai ország és az európai államok közötti kereskedelem 2000 és 2010 között majdnem megnégyszereződött, 101 milliárd euróról 395 milliárd euróra (Poulain L. 2011). Hu Csin-tao, kínai elnök 2004-es kelet-közép-európai útja pedig jelezte, hogy Kína nem hagyja figyelmen kívül a régiót és a gazdasági érdekek meghaladhatják az ideológiai különbségeket (Eszterhai V. 2016).

A 2008-as pénzügyi válság után gyors közeledés volt megfigyelhető a KKE-i országok – köztük a Nyugat-Balkán – és Kína között. Az ázsiai ország vállalatai egyre több és egyre drágább beruházást terveztek és valósítottak/valósítanak meg ezekben az államokban. Az eddigi vizsgálódások pedig arra engednek következtetni, hogy a KKE-i országok és a Kína közötti a kommunista időszakban fennálló gazdasági kapcsolatok csak nagyon kis mértékben befolyásolják a kínai befektetések jelenkori irányát (Jacoby W. 2015).

5. Közvetlen tőkebefektetések és kereskedelmi kapcsolatok

Kína egyre intenzívebb jelenléte a Balkánon több területen is megfigyelhető, de leginkább a beruházások, illetve a kétoldalú kereskedelmi kapcsolatok terén mutatkozik meg. Egyes befektetési szakemberek¹⁰ és elemzők (Hollinshead G. 2015) modern Marshall-tervről beszélnek és olyan

¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=XJBtgF8rMB8> (letöltve: 2017. november)

vélemény is megfogalmazódott, miszerint Kína hajlandó feláldozni a rövid távú profitot a későbbi megtérülés reményében (Zeneli V. 2014). Yanis Varoufakis, Görögország volt gazdasági miniszterének a megfogalmazásában azért érdemes a kínaiakkal üzletelni, mert ők “türelmes befektetők”.¹¹

Egy másik narratíva azonban arra hívja fel a figyelmet, hogy a kínaiakkal való üzletelés komoly veszélyeket rejt magában. A kínai befektetésektől való túlzott függés, főleg átgondolatlan gazdaságpolitikával, netalán korrump politikai elittel kiegészítve generációkra adósíthatja el az államot. Erre a szakértők leginkább Srí Lanka és Dzsibuti példáját szokták felhozni, de egyes kelet-afrikai államok nem kellően megalapozott infrastrukturális beruházásai is megemlíthetők (Cheng 2018). Ilyen jellegű félelmeknek szakértők már a Balkán kapcsán is hangot adtak (Makocki, M.–Nechev, Z. 2017), ahol a másik sokat idézett kifogás a kínai befektetők uniós területi-politikai megfontolásaival nem kompatibilis céljai és megoldásai szokott lenni. Ugyanakkor – és ez is jól mutatja a balkáni nagyhatalmi versengés geopolitikai jellegét – az amerikai elnök globális kereskedelmi konfliktusai következtében az EU és Kína közti feszültség enyhülni kezdett, Németország pedig a térségbeli együttműködésről kezdett tárgyalni Kínával.

Kína előretörése a Nyugat-Balkánon – a gazdasági jellege miatt – legjobban a geoökonómia vizsgálódási szempontjainak a felhasználásával írhatóak le. Ahogy Blanchard és Flint is megállapítják a tanulmányukban, az új selyemút kezdeményezést leginkább országokra vagy régiókra lebontva érdemes a vizsgálat tárgyává tenni (Blanchard, JM. - Flint C. 2017). A nyugat-balkáni államok közül¹² Kína Szerbiát tekinti a legfontosabb partnerének, ami az új selyemúton való stratégiai fontosságú elhelyezkedésének köszönhető. Kína ugyanis a térség legnagyobb, legtöbb lakosú és legjelentősebb közvetlen külföldi működőtőke-befektetést (FDI) vonzó országán (lásd 1. táblázat, illetve 1. ábra) keresztül csatlakozik – Görögország után újra – az EU-s piacokhoz. Emellett Szerbia geopolitikai szempontból is a térség kulcsországa, Görögországon és Albánián kívül az összes térségbeli állammal és az EU törzsterületével is szomszédos, ráadásul nem kimondottan Amerika-barát állam, ami Kína számára fontos szempont.

¹¹ <https://www.project-syndicate.org/videos/yanis-varoufakis-on-china-by-yanis-varoufakis-2017-09> (letöltve: 2017. november)

¹² A tanulmány nem foglalkozik részletesen a Horvátországban megvalósuló vagy tervezett kínai érdekeltségű projektekkel, azonban egyes statisztikák összehasonlításakor a horvát adatok is bemutatásra kerülnek.

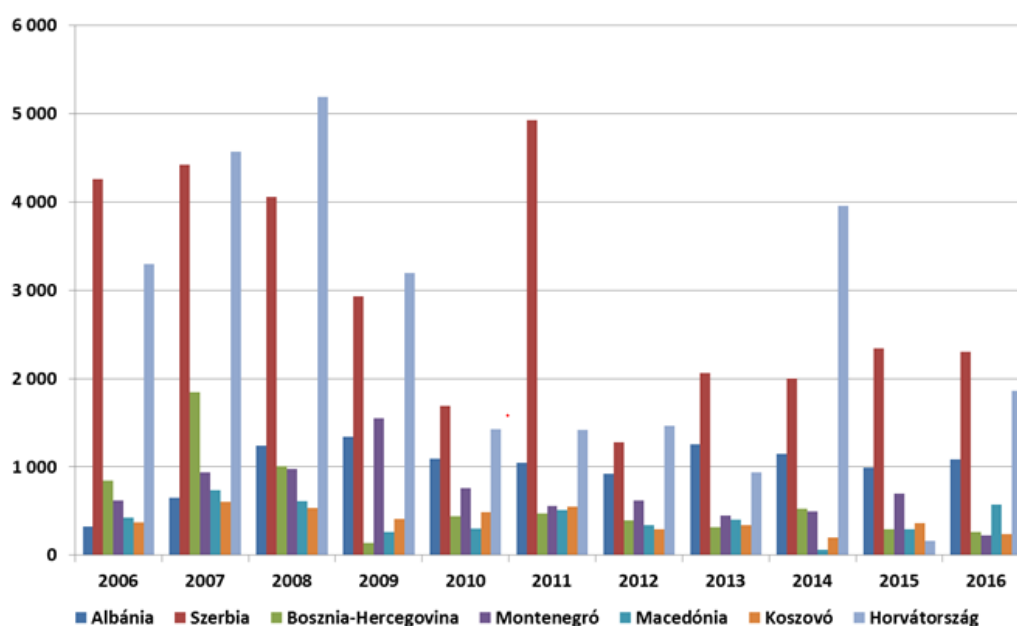
1. táblázat: Nyugat-balkáni, kínai és magyar statisztikai adatokat összehasonlító tábla

	ALB	BIH	HRV	RKS	MKD	MNE	SRB	Ny-Balkán	HUN	CHN
Népesség (millió)	2,88	3,52	4,17	1,82	2,08	0,62	7,06	22,14	9,82	1 378,67
Terület (ezer km ²)	29,0	51,2	56,6	10,9	25,7	13,8	88,4	276	93,0	9 562,9
GDP (millió \$)	11 927	16 560	50 425	6 650	10 900	4 173	37 745	138 380	124 343	11 199 145
Egy főre eső GDP (\$)	4 147	4 709	12 091	3 661	5 237	6 701	5 348	6250*	12 665	8 123
Javak és szolgáltatások exportja (GDP %-ban)**	29	35	51	22	49	42	51	45*	93	20
Javak és szolgáltatások importja (GDP %-ban)**	46	54	48	51	64	66	58	53*	82	17

Forrás: Világbank, 2016-os adatok

*Népességszám, illetve GDP alapján súlyozott átlagok

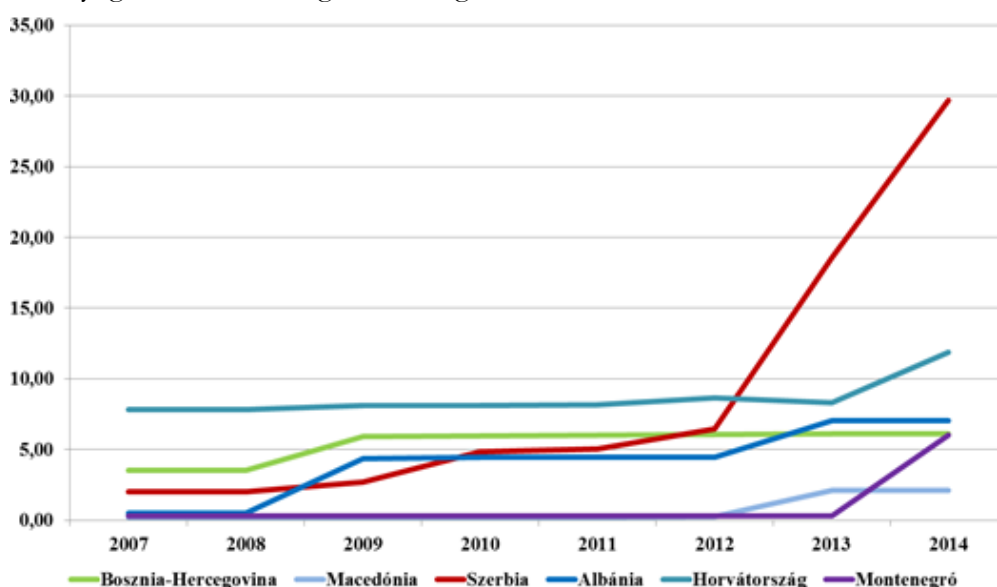
**BIH 2015-ös adat

1. ábra: Közvetlen külföldi működőtőke-bekektetés mértéke a nyugat-balkáni országokban (nettó tőkebeáramlás, millió \$). Forrás: Világbank (szerk.: Csapó D.)

A Kínai Statisztikai Hivatal által közölt adatokból – amelyeket fenntartásokkal kell ugyan kezelni – kiderül, hogy a kínai befektetések értéke a nyugat-balkáni országokban a 2008-as válság utáni években, több államban is növekedésnek indult. Bár Szerbia szerepe ezen a téren is kiemelkedő, amit a 2014-es adat is jól mutat. Az összes vizsgált országot tekintve a befektetések megnégyszereződése figyelhető meg 2008 és 2014 között 14 millió dollárról 56,85 millió dollárra (lásd 2. ábra). Nem szabad ugyanakkor megfeledkezni arról, hogy a nyugat-balkáni államok nagyon alacsony bázisról indultak és a 16+1-es csoportosulás országai közül 2014-ben Magyarországon a kínai

befektetések kumulált értéke 556,35 millió amerikai dollárnak felelt meg, ami majdnem a tízszerese a nyugat-balkáni országokban megvalósult kínai működőtőke-befektetések összegének.¹³

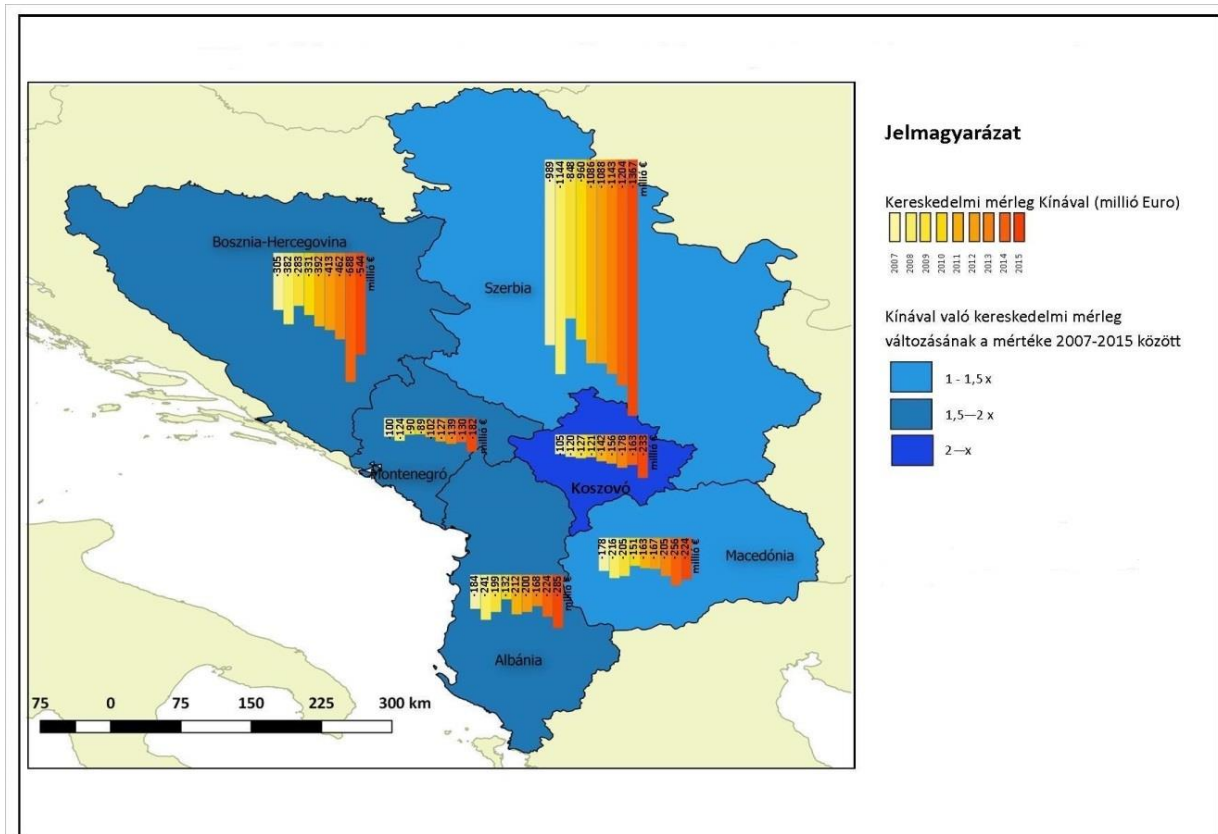
2. ábra: A kínai befektetések kumulált értéke a nyugat-balkáni országokban (millió \$).

Forrás: OSW gyűjtése alapján (szerk.: Csapó D.)¹⁴

A kínai befolyás növekedése a kétoldalú kereskedelmi mérlegekben is megmutatkozik, 2007 és 2015 között ugyanis mindegyik vizsgált országban nőtt a külkereskedelmi hiány mértéke Kínával szemben. A legnagyobb mértékben – több mint kétszeresével – Koszovóban, ahol megközelítőleg 100 millió euróról 233 millió euróra nőtt a külkereskedelmi hiány. Hasonló bázisról indulva Montenegróban is közel megkétszereződött a deficit mértéke. Nominálisan pedig Szerbiában nőtt a legjobban a hiány, ahol ez a mutató a 2007-es 989 millió eurós értékről 2015-re 1 367 millió euróra módosult (lásd 3. ábra).

¹³ <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-12-03/chinas-foreign-direct-investments-within-161-cooperation>

¹⁴ <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-12-03/chinas-foreign-direct-investments-within-161-cooperation>

3. ábra: A nyugat balkáni EU-s tagjelölt és potenciális tagjelölt országok kereskedelmi mérlege Kínával. Forrás: Eurostat (szerk.: Csapó D.)

6. Közlekedési infrastruktúra

A kínai cégek és bankok legnagyobb részben az energiaszektorban történő beruházásokban, a közlekedési hálózat fejlesztésében és finanszírozásában vesznek részt. Utóbbira azért van szüksége Kínának, mert az elavult balkáni út- és vasúthálózatot felújítva, illetve új autópályákat építve jelentős mértékben meggyorsíthatja a kínai termékek európai piacra való megérkezését. A kínai COSCO állami vállalat - amely a világ negyedik legnagyobb konténerszállító vállalata és a második legnagyobb kikötő üzemeltetője¹⁵ - 2008 óta működteti a pireuszi konténerkikötőt, 2016 áprilisában pedig hozzájutott részvényeinek 67%-ához. A másfél milliárd eurós üzlet értelmében a kínai vállalatnak félmilliárd eurót kell költenie a kikötőben való új létesítmények kialakítására¹⁶ (Marácz F. 2016). A kikötő a 21. századi Tengeri Selyemút része és a használatával legalább egy héttel lerövidült a kínaiak számára termékeik Európába való eljuttatása (Pavličević D. 2014). Az új kínai projektet természetesen nem mindenki fogadta örömmel. A pireuszi polgármester tiltakozása mellett az állásukat féltő dokkon dolgozó görög munkások is sztrájkoltak Athénban. A legnagyobb európai kikötővárosok – többek között Rotterdam, Antwerpen és Hamburg – sem feltétlenül jártak jól a COSCO befektetésével, mivel a pireuszi kikötő konkurenciát jelenthet számukra. Ugyan még mindig a nyugat-európai kikötők bonyolítják le a legnagyobb forgalmat, viszont 2007

¹⁵ http://news.xinhuanet.com/english/2016-04/09/c_135263687.htm (letöltve: 2017. november)

¹⁶ A COSCO megszerezte a vállalat részvényeinek 51%-át a szerződés aláírásával, a maradék 15,7%-hoz pedig 2021 januárjában jut majd hozzá, amennyiben eleget tett a tervezett befektetéseknek.

és 2016 között a pireuszi kikötő forgalma nőtt az egyik legjelentősebb arányban 1,37 millió TEU-ról 3,67 millió TEU-ra (Notteboom T 2017).

A pireuszi kikötőbe érkező termékeket el kell juttatni az európai piacra, aminek érdekében megfelelő összeköttetést kell kialakítani a kontinens belsejével. Ennek az összekötő útvonalnak lenne a része a felújított Budapest-Belgrád vasútvonal is (Farkas A. Z. et al. 2016), ami felértékelheti Szerbia és Magyarország szerepét. A vasútvonal felújítása által az eddigi 8 órás út 3 órára csökkenhet, a felújítás költsége pedig a magyar szakaszon 550 milliárd forintot tenne ki, amelynek a 85%-át kedvezményes kínai kölcsönökből lehetne finanszírozni.¹⁷ A szerb miniszterelnök-helyettes, Zorana Mihajlović 2017 májusában alá is írt egy hitelszerződést 297,6 millió dollár értékben a Kínai Exim Bankkal a Belgrád - Ópazova (Stara Pazova) szakasz modernizációjára és kétvágányúsítására, amelynek az összköltsége feltehetőleg 350 millió dollárt fog kitenni.¹⁸ Magyarországon pedig megkezdte működését a hazai tenderek előkészítésére és lefolytatásának a lebonyolítására létrehozott Kínai-Magyar Vasúti Nonprofit Zrt.¹⁹

A vasút megítélése ugyanakkor ellentmondásos, mind Magyarországon, mind az EU-ban. A beruházás ellenzői szerint a jelenlegi teljesítménye nem indokol ekkora fejlesztést, a jövőbeni forgalom – ha valóban növekedésnek indul – pedig alapvetően Kína érdekeit fogja szolgálni. A hitelből épülő vasutat viszont végső soron Magyarország fogja fizetni. Azaz egyfelől az infrastruktúra-fejlesztés lehet pozitív hatással a magyar gazdaságra, de erre garancia nincs, a költségek viszont hatalmasak, azaz a beruházás a kritikusok szerint minimum kockázatos.

Szerbiában egyéb, a vasúti hálózat fejlesztésével kapcsolatos beruházásokban is érdekeltek kínai cégek. 2012-ben a China Communications Construction Company (CCCC) és a Szerb Közlekedésügyi Minisztérium írt alá szerződést néhány elhanyagolt állapotban lévő vasúti csomópont felújítására. Ugyanez a cég újíthatja fel a Bar-Belgrád vasútvonalat is, amelynek a telekommunikációs infrastruktúráját egy 100 millió dollár értékű 2013-as megállapodástervezet értelmében a Huawei építheti ki, mindamelllett, hogy a cég a Budapest-Belgrád vasútvonal felújításában is érdekeltté szeretné tenni magát (Pavličević D. 2014).²⁰ A kínai fél érdeklődik a dunai kikötőkhöz vezető vasútvonalak kiépítése iránt is, ugyanis a kikötőket tranzitállomásként használhatnák az áruk számára. Macedóniában pedig a China Railway Rolling Stock Corporation 2017-ben 4 villanymozdonyt értékesített az országnak 8 millió euró értékben.

A kínai érdekltségű beruházásokra nem mindenki tekint pozitívan. A szerbiai üzleti élet szereplői közül többen hangoztatják, hogy ki lesznek szorítva a kivitelezés során. Ezt annak ellenére állítják, hogy a szerződésekben rendszeresen rögzítik, hogy hány százalékosnak kell lennie a hazai vállalkozások részesedésének. Viszont a vállalkozók úgy gondolják, hogy nem lesznek transzparens a kiválasztási mechanizmusok és további kételyek merülnek fel a kínai beruházások minőségét és a használt technológiát illetően is (Pavličević D. 2014).

A kínai vállalatok nem csak a vasútépítésben érdekeltek. Az egyik szimbolikus projekt a 170 millió eurós költségvetésből megépült – „kínai hídnak” is becézett – Pupin híd Belgrádban,

¹⁷ <https://www.portfolio.hu/unios-forrasok/uzletfejlesztes/rendkivul-olcso-gigahitellel-lancolnak-magukhoz-minket-a-kinaiak.250519.html> (letöltve: 2017. november)

¹⁸ <http://serbianrailways.com/zorana-mihajlovic-signed-in-beijing-the-agreement-on-financing-of-the-railway-line-belgrade-budapest/> (letöltve: 2017. november)

MTI, <http://www.origo.hu/itthon/20171128-megkezdodott-a-budapest-belgrad-vasutvonal-felujitasanak-szerbiai-szakasza.html#>

¹⁹ <http://m.railjournal.com/index.php/europe/belgrade-%E2%80%93-budapest-upgrade-moves-forward.html> (letöltve: 2017. november)

²⁰ http://serbianrailways.com/system/en/home/newsplus/viewsingle/?params=newsplus_news_id/43819.html (letöltve: 2017. november)

amely építkezésnek a költségeire a Kína Exim Bank nyújtott 145,5 millió eurós kölcsönt és a China Road and Bridge Corporation (CRBC) kivitelezésében építette fel 2014-re 200 kínai munkás (Hollinshead G. 2015). A híd közelében 2018-ban 320 hektáros területen egy ipari park építése is megkezdődhet, amelynek a 300 millió eurós költségét kínai bankok hitelezhetik majd meg. Már több mint 40 kínai cég jelezte, hogy létesítményeket telepítene a parkba.²¹

A szerb miniszterelnök-helyettes a 16+1-es csoport 2016. novemberi rigai találkozásán a Budapest-Belgrád vasútvonal felújításán kívül több másik szerződést is aláírt kínai partnereivel. Ezek közé tartozik a Kínai Exim Bankkal való megegyezés a Surčin és Obrenovac közti autópálya megépítésének – amely szakasz a CRBC kivitelezésében épülne fel – finanszírozásáról 208 millió euró értékben. A tervezett A2-es autópálya a montenegrói Bar városát Belgráddal összekötő autópálya része és egy másik kínai vállalat, a Shandong Hi-Speed Group érdekelt az Obrenovac-Ub, illetve a Lajkovac-Ljig szakasz megépítésében (EBRD, 2015). Szerbia ugyancsak számít a Kínával való kooperációra a Belgrád körüli elkerülő pálya 19,5 km-es szakaszának megépítésénél, amely az Ostruznica híd és Bubanj Potok közötti szakaszt öleli fel és magába foglalja 4 alagút (2,7 km-es szakaszon), illetve 22 híd (5,3 km-es szakaszon) megépítését is.²²

Macedóniában egy évtizeddel ezelőtt a Kozjak-vízerőmű építését sikeresen valósította meg a China International Water and Electric Corporation. Az országban a kínai Sinohydro több autópálya-szakasz építésében is érdekelt és korrupciós botrányba is belekeveredett az elmúlt időszak politikai összetűzései közepette. Az ázsiai vállalat jelenlétét a Kičevo és Ohrid, illetve Miladinovci és Stip közötti 110 km-es autópálya-szakaszok építésénél még szembetűnőbbé teszik az építkezési területen található kínai feliratok, amelyek a munkások bódéin is megjelennek (Atli A. 2016).

Bosznia-Hercegovinában a Banja Luka és Split közti autópálya 93 km-es, Boszniát érintő részének megépítésében van kínai érdekltség. A szerb entitás autópálya-kezelő vállalata az Autoputevi Republike Srpske ugyanis előzetes megállapodást írt alá a Sinohydroval a – 600 millió eurós költségre becsült – szakasz megépítésére (EBRD, 2016), amely a Boszniai Szerb Köztársaság, Horvátország és Hercegovina többségében horvátok lakta régióinak az érdekeit is szolgálja, míg a bosnyákok közösségét kevésbé (Reményi P. et al. 2016).

Montenegróban a CCCC, illetve leányvállalata a CRBC szerződött a Bar-Boljare autópálya – amely a XI. páneurópai folyosó²³ Bar-Belgrád szakaszának a része – megépítésére. A projekt összértéke 809,6 millió euró, amelynek a 85%-át a Kínai Exim Bank által 20 évre nyújtott kölcsön segítségével finanszírozzák Montenegró.²⁴ Az autópálya építésnek a nemzetközi szinten is vannak ellenzői. A Világbank visszavonta a költségvetést megsegítő kölcsönét és az IMF is arra figyelmeztette a kormányzatot, hogy az építkezés veszélyezteteti az államháztartás egyensúlyát. A montenegrói kormány azonban nemzeti érdekként kezeli az autópályát és akár a nagyobb költségvetési hiány árán is folytatná a munkálatokat (Bibic B. 2016). A CRBC a honlapján arra hívja fel a figyelmet, hogy a Smokovac és Matesevo között épülő szakasz sikeres példája a két ország együtt-

²¹ <http://serbianmonitor.com/en/economy/38393/china-and-serbia-to-build-industrial-park-belgrade/> (letöltve: 2017. november)

²² <http://serbianmonitor.com/en/featured/26678/infrastructure-china-and-serbia-sign-734-mln-eur-worth-of-agreements/> (letöltve: 2017. november)

²³ A folyosó az olaszországi Bari városát kötné össze Bukaresttel.

<https://seenews.com/news/chinas-crbc-to-invest-194-mln-euro-in-montenegro-motorway-construction-in-2017-report-558875> (letöltve: 2016. november)

²⁴ http://2015.tr-ebd.com/wp-content/uploads/2015/11/TR2015_16_CA_Montenegro.pdf (letöltve: 2017. november)

működésének. A vállalat szerint a 2019-ben az autósok által is igénybe vehető út 30 perccel fogja lerövidíteni Podgorica és Kolasin között az utazást.²⁵

Montenegró a hajóflotta megújítására is a kínai Exim Banktól vett fel 56 millió eurós kölcsönt, amelynek keretében a kínai „Poly Group”-tól vásároltak két hajót (Bibic B. 2016). Albániában pedig a hongkongi székhelyű China Everbright, illetve a Friedmann Pacific Asset Management jelentette be 2016 áprilisában a tiranai repülőtér működtető cég akvizícióját. A kínai vállalat 2025-ig veszi át a repülőtér működtetését - ami az albániai kormány jóváhagyásával még két évre kiterjeszhető lesz -, amelynek az utasforgalma a 2005-ös 600 ezer főről 2015-re 2 millió főre nőtt.²⁶

A fenti beruházások egy részénél is szembetűnő, hogy a projekteket politikai és pénzügyi feszültségek kísérik. Ennek egyik oka, hogy Kína olyan beruházásokat is hajlandó finanszírozni, amit az EU különböző okokból nem. Így a helyi elitnek számára nem marad más lehetőség, mint a kínai hitelekhez való fordulás, ami hosszú távon a korábban már említett adósságcspadához vezethet. A másik ok, hogy sok elemző a kínai beruházásokban nem alaptalanul politikai befolyásolást sejt. Ennek egyik eszköze a fenti, az elitnek számára fontos projektek megvalósítása, a másik pedig a politikai korrupció. Harmadrészt a „kínai modell”, ahogy pl. a belgrádi Pupin hídnál magunk is említettük, kínai hitelt, kínai kivitelezőt, adott esetben kínai munkást és végső soron kínai üzleti/geopolitikai érdekeket is jelent. Így az aktuális ellenzések előszeretettel támadják a kínai beruházásokat politikai és gazdasági alapon egyaránt.

7. Energiaszektor

A kínai befektetéseknek egy nagy hányada az energiaszektorban valósul/valósulhat meg. 2006-ban megalakult az Európai Energiaközösség, amely szervezet létrejöttével az Európai Unió kiterjesztette az energiapiac szabályozását a Balkánra is. Az EU fő céljai közé tartozik a térség energiaellátásának és fenntartható fejlődésének biztosítása. A balkáni országok elkötelezték magukat a megfelelő szabályozórendszer kiépítésére, az energiapiacok liberalizációjára, illetve az EU-sztenderdeknek megfelelő energiabiztonsági és hatékonysági rendszer kiépítésére. A megállapodásnak fontos része a megújuló energiák arányának a növelése. Horvátország pl. azt vállalta, hogy 2020-ra az energiafelhasználásának a 20%-át fogják kitenni a megújuló energiaforrások. A 2009-ben elfogadott „EU Klíma és Energia Csomagja” pedig további kihívást jelentett az EU-ba igyekvő balkáni államoknak. A terv szerint 2020-ra az 1990-es szinthez képest az országoknak 20%-kal kell csökkenteniük a károsanyag-kibocsátás mértékén, 20%-kal több megújuló energiát kell használniuk, és mindezt úgy, hogy 20%-kal csökkentik az összes energiafelhasználásukat (Poulain L. 2011).

A nyugat-balkáni országok azért is vannak lemaradásban, mivel az energiaszektor infrastruktúrája a 1960-as, 1970-es években épült ki, és a háború alatt is károkat szenvedett el. A térségben a vízenergia az egyik elsődleges energiaforrás, ami további kiaknázásra vár. Albánia, Bosznia-Hercegovina, Szerbia, Horvátország és Montenegró is jó adottságokkal rendelkezik ezen a téren. Míg Albánia a teljes energiaszükségletének megközelítőleg a 90%-át a vízenergiából nyeri,

²⁵ <http://www.crbcme.me/en/bar-boljare-english/> (letöltve: 2017. november)

²⁶ <http://www.reuters.com/article/us-china-albania-everbright/china-everbright-group-buys-albanian-airport-operator-idUSKCN1271ZE> (letöltve: 2017. november)

addig Bosznia-Hercegovina 41%-át, Szerbia 30%-át, míg Montenegró 31%-át.²⁷ A vízenergia kihasználtsága azonban egyik országban sem teljes. Horvátországban 12 450 GWh/év termelésére lenne lehetőség, aminek csak a 49%-át használja ki az ország.²⁸ A megújuló energiaforrások közül a szél is fontos szerepet játszik a Nyugat-Balkán egyes térségeiben, többek között Kelet-Macedóniában, vagy a horvát tengerparton.

Kína lehetőséget lát a régió energiaprojektjeinek a finanszírozásában és megvalósításában, míg a nyugat-európai vállalatok sok esetben túlságosan kockázatosnak ítélik meg ezeket a beruházásokat. Egyelőre azonban úgy tűnik, hogy a kínai állami tulajdonban lévő cégek és bankok – illetve a nyugat-balkáni országok – nagyrészt a fosszilis erőművek kapacitásainak a bővítésében látják a jövőt. A következő évtizedben ugyanis több mint 2600 megawattnyi szénerőmű kapacitásbővítéssel terveznek a térségben, ami egyes elemzők szerint komoly környezeti kockázatokat rejt magában.²⁹ A The Health and Environment Alliance által publikált tanulmány szerint a szerb hőerőművek okozta egészségkárosodás akár 8 milliárd eurós többletkiadást is eredményezhet évente a nyugat-balkáni - illetve további érintett európai – országok számára (The Health and Environment Alliance. 2016).

A Kínai Exim Bank, illetve a China Machinery Engineering Corporation (CMEC) 608 millió eurós kedvezményes kölcsönt – ami a munkálatok 85%-át fedezné³⁰ – adott az állami tulajdonban lévő Elektroprireda Srbije vállalatnak villamosenergia-rendszer fejlesztésére, a kostolaci hőerőmű bővítésére, illetve a Drmnoban lévő szénbánya fejlesztésére. Az erőmű bővítése azonban még nem kezdődhetett el és a projekt veszélybe kerülhet a kölcsön körülményei miatt, illetve azért, mert Szerbia nem konzultált Romániával a beruházásról.³¹ Ugyanakkor 2017 elején megkezdődött egy olyan rendszer³² telepítése a bányába, amelynek a segítségével évente 3 millió metrikus tonnával több szén kitermelésére lesz lehetőség és segítségével üzemeltetni lehet a – tervek szerint 2020-ra elkészülő – kostolaci erőmű 350 megawattos teljesítményű új blokkját.³³

A Szerbia áramellátásának közel felét fedező – a Belgrádtól megközelítőleg 40 km-re, Obrenovac közelében fekvő – Nikola Tesla-szénerőmű sem kerülte el a kínai befektetők figyelmét. 2017 nyarán ugyanis Belgrád polgármestere Siniša Mali 200 millió euróról szóló egyetértési megállapodást írt alá a Power Construction Corporation of China képviselőjével arról, hogy a kínai cég befejezi – a már 20 éve megkezdett, de időközben felfüggesztett – fűtő csővezeték telepítését, amely az erőműből indul ki és Újbelgrádig vezetne, amely városrész így 2020 után már csökkenthetné a gázimport mennyiségét, jelentős összegeket spórolva meg.³⁴

Bosznia-Hercegovina északi részén Stanariban 2013 májusában kezdődött meg egy 300 MW-os szénerőmű építése a kínai Dongfang Electric Corp (DEC) kivitelezésében, amelynek a szinkronizálása is megtörtént már (Stergiou, 2014).³⁵ Az 500 millió eurós projektre a Kínai Fej-

²⁷ <http://www.hydropower.org/country-profiles/western-balkans-montenegro> (letöltve: 2017. november)

²⁸ Vesna Trbojevi, Mirjana Svonja: „Future water use and the challenge of hydropower development in western Balkan Future water use and the challenge of hydropower development in western.”, előadás 2013, február <http://slideplayer.com/slide/741913/> (letöltve: 2017. november)

²⁹ <http://uk.reuters.com/article/uk-serbia-energy-coal/balkan-push-for-new-coal-fired-plants-raises-environmental-concerns-idUKKBN157214?il=0> (letöltve: 2017. november)

³⁰ https://www.sourcewatch.org/index.php/Kostolac_power_station#cite_note-3 (letöltve: 2017. november)

³¹ <http://www.powerengineeringint.com/articles/2016/08/chinese-backed-serbian-coal-plant-under-scrutiny.html> (letöltve: 2017. november)

³² „Excavator Conveyor Spreader”

³³ http://www.chinadaily.com.cn/business/2017-01/24/content_28042359.htm (letöltve: 2017. november)

³⁴ <https://balkangreenenergynews.com/chinese-company-to-build-heating-pipeline-in-belgrade/>

³⁵ <http://www.dec-ltd.cn/en/index.php/asnews/detail/?subCategory=News&nid=307> (letöltve: 2017. november)

lesztési Bank nyújtott 350 millió eurós kedvezményes kölcsönt a nagy-britanniai székhelyű EFT Group-nak.³⁶ Ugyancsak a DEC építhet egy 350 MW-os szénérőművet Banovićiben – ahol a szénbányát is fejlesztenék –, amely beruházás valószínűsíthetően 405 millió euróért valósulhat majd meg az Industrial and Commercial Bank of China által nyújtott kölcsön segítségével.³⁷ A tuzlai hőerőmű 450 MW-os 7. blokkja a tervek szerint a Gezhouba Construction Group Corporation (CGGC) kivitelezésében fog megépülni. A jelenlegi elképzelések szerint a beruházás 722 millió eurós költségeinek a 85%-át a Kínai Exim Bank állja majd.³⁸ Ugyancsak egy kínai vállalat, a Sinohydro építhet a Neretva folyóra Ulog településéhez közel egy 35 MW-os vízierőművet,³⁹ ahol a munkálatokat még nem tudták elkezdni a kedvezőtlen talajviszonyok miatt.⁴⁰

A szénérőművek felhúzása elé akadályt gördíthet az Európai Energiaközösség, mivel a tervezett beruházások nem feltétlenül felelnek meg a környezetvédelmi előírásoknak és a kedvezményes kínai kölcsönök is kivizsgálásra kerülhetnek.⁴¹ Az szervezet többek között az Ugljevik III elnevezésű 2x300 MW teljesítményű⁴² - a China Power Engineering Consulting Group Corporation (CPECC) által megépíteni tervezett – erőmű tervei miatt is nemtetszését fejezte ki egy nyílt levélben és felszólította a bosnyák kormányt a vállalt környezetvédelmi kötelezettségeknek való megfelelésre.⁴³

A kínai Norinco 5 vízierőművet tervez megépíteni a montenegrói Morača folyóra és annak mellékágaira, amit környezetvédő szervezetek (pl. WWF) mellett a montenegrói szerb ortodox egyház is ellenez, mivel veszélyeztetné az egyik folyóparton lévő ősi monostor épségét.⁴⁴ Ugyancsak Montenegróban a Pljevlja geotermikus erőmű új blokkját szerette volna megépíteni a kínai China Machinery Engineering Corporation, azonban a tendert végül a cseh vetélytársa nyerte meg.⁴⁵

Kína nem csak kölcsönök biztosítása és beruházások révén kíván részt venni a nyugat-balkáni energiaszektor fejlesztésében. 2016 márciusában jelentette be a kanadai Bankers Petroleum Ltd., hogy 442 millió euróért eladta Albániában az olajkitermelésre és feltárására szóló jogait a shanghai székhellyel rendelkező, Geo-Jade Petroleum nevű vállalatnak. Patos-Marinze környékén

³⁶ Ezzel ez lett az a legnagyobb nem állami beruházással megvalósult energiaprojekt a térségben.

<https://af.reuters.com/article/commoditiesNews/idAFI8N1IO3XI> (letöltve: 2017. november)

³⁷ <https://bankwatch.org/our-work/projects/banovici-lignite-power-plant-bosnia-and-herzegovina> (letöltve: 2017. november)

³⁸ Azonban nagyrészt az Európai Energiaközösség által megfogalmazott környezetvédelmi aggályok miatt egyelőre nem született megállapodás a felek között.

<http://www.atimes.com/article/china-in-the-balkans-montenegro-bosnia-herzegovina-open-new-frontiers/>

<https://bankwatch.org/project/tuzla-7-lignite-power-plant-bosnia-and-herzegovina-2> (letöltve: 2017. november)

<https://bankwatch.org/our-work/projects/tuzla-7-lignite-power-plant-bosnia-and-herzegovina> (letöltve: 2017. november)

³⁹ <http://uk.reuters.com/article/uk-bosnia-eft-hydro/eft-gets-clearance-to-build-35-mw-hydro-plant-in-bosnia-idUKBRE93O0EL20130425> (letöltve: 2017. november)

⁴⁰ <https://serbia-energy.eu/bosnia-construction-deadline-hpp-ulog-extended/> (letöltve: 2017. november)

⁴¹ <http://www.climatechangenews.com/2017/02/16/campaigners-claim-legal-win-against-bosnian-coal-power-push/>

⁴² <https://bankwatch.org/project/ugljevik-iii-lignite-power-plant-bosnia-and-herzegovina> (letöltve: 2017. november)

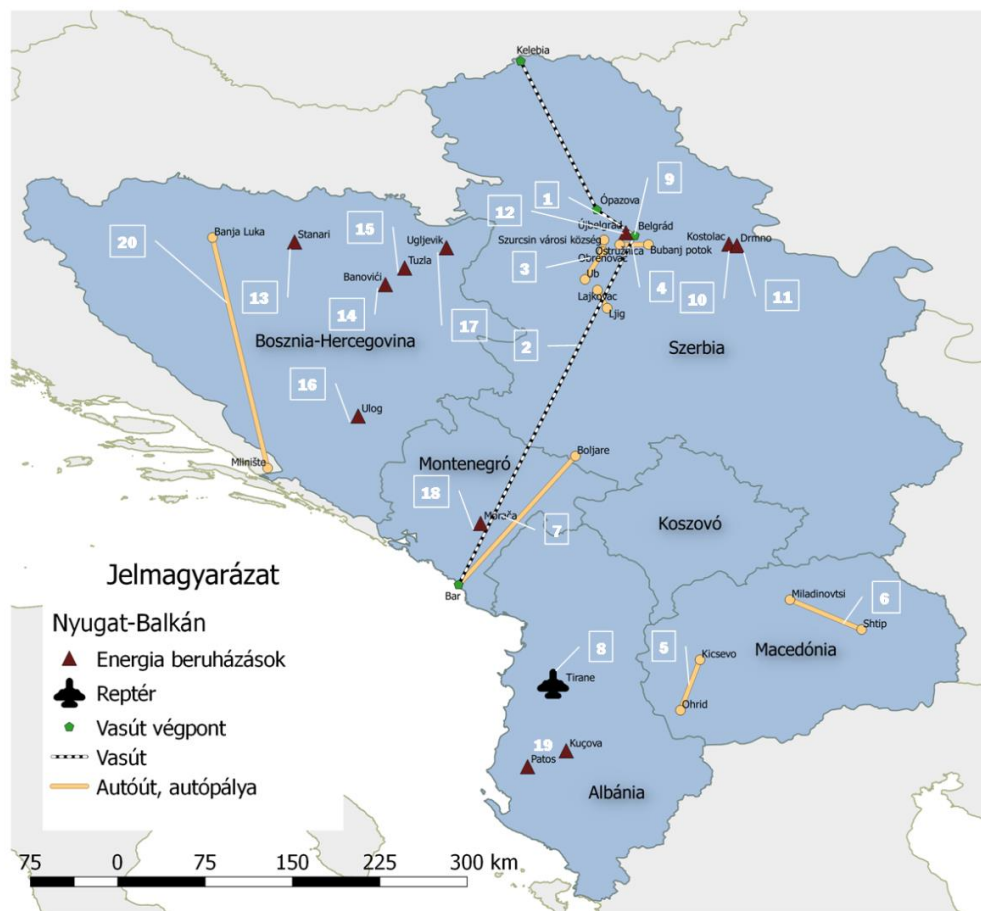
⁴³ <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2017/08/08.html> (letöltve: 2017. november)

⁴⁴ <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-church-slams-montenegro-s-plan-to-dam-moraca-river-12-26-2016-1> (letöltve: 2017. november)

<https://balkangreenenergynews.com/two-chinese-companies-show-interest-in-moraca-hpps-construction/> (letöltve: 2017. november)

⁴⁵ <http://www.balkaneu.com/czech-company-skoda-praha-contracted-job-building-power-plants-montenegro/> (letöltve: 2017. november)

található Európa legnagyobb kiterjedésű szárazföldi olajmezője, ahol a kucovai olajmezőkkel együtt 12 300 hordó olajat termelnek ki naponta (Mecule, 2016).⁴⁶

4. ábra: Kínai érdekeltségű projektek a Nyugat-Balkánon (szerk.: Csapó D.)

Sorszám	Projekt
1	Belgrád - Ópazova vasúti szakasz modernizációja (Belgrád-Budapest vonal felújításának a része)
2	Bar-Belgrád vasúti telekommunikációs infrastruktúra modernizálása
3	A2-es autópálya építése
4	Belgrád körüli elkerülő autópálya építése
5	Kicevo és Ohrid közötti autópálya-szakasz építése
6	Miladinovci és Strip közötti autópálya-szakasz építése
7	Bar-Boljare autópálya építése
8	Tiranei repülőtér működtető cég akvizíciója
9	Ipari park a Pupin híd környékén
10	Kostolaci hőerőmű bővítése
11	Drmnoi szénbánya felújítása
12	Fűtő csővezeték telepítése Újbelgrád fűtéséhez
13	Stanari szénerőmű építése
14	Banovići szénerőmű építése
15	Tuzlai hőerőmű 7. blokkjának építése

⁴⁶ <http://www.atimes.com/article/china-in-the-balkans-macedonia-albania-look-beijings-help-in-building-infrastructure/> (letöltve: 2017. november)

16	Vízerőmű építése a Neretva partján (Ulog)
17	Ugljevik III hőerőmű építése
18	5 vízerőmű megépítése a Morača partján
19	Olajkitermelésre és feltárására szóló jogok megvásárlása
20	Banja Luka és Mliniste közötti autópálya-szakasz építése

8. Összegzés

Kína eddig kihasználatlan lehetőségeket lát a kelet- és közép-európai régióban és emiatt is hozták létre a térség országaival a „16+1 kezdeményezést”. Mind a két fél a kapcsolatok előnyeit próbálja hangsúlyozni, amelyek nagyrészt gazdasági téren nyilvánulnak meg. A régió országai kedvezményes kölcsönökhöz⁴⁷ juthatnak hozzá és stratégailag fontos beruházások is megvalósulhatnak a kínai közeledés hozadékaként, míg Kína új piacokhoz juthat, valamint feleslegessé váló beruházási kapacitásait is exportálhatja. A nyugat-balkáni országok azért is szorulnak rá a kínai bankok finanszírozására, mert az EU-tagság híján nem tudnak hozzájutni a strukturális alapokhoz (vagy nem arra kapnák, amire költeni szeretnék), viszont ahhoz, hogy közelebb kerüljenek a tagsághoz, fejleszteniük kell az infrastruktúrát és a közlekedési hálózatot is.⁴⁸

Kína számára a nyugat-balkáni régió egyfajta „próbaterepként” is funkcionál, amelynek segítségével könnyebben betörhet az EU-s piacokra, mindemellett, hogy a térség országai segítséget nyújthatnak az EU-s dömpingellenes szabályok kikerülésére is Kínának azáltal, hogy kihasználják a nyugat-balkáni országok EU-val kötött szabadkereskedelmi egyezményeit. A régióban megtalálható ásványkincsek kitermelése és importálása pedig a kínai gazdasági növekedés fenntartásában kaphat szerepet (Poulain L., 2011).⁴⁹

A kínai térnyerés nem csak nyugat-európai körökben vált ki kritikákat. Az ázsiai országnak figyelmet kell fordítania arra, hogy a befektetéseiből a KKE-i országok vállalkozásai is profitálhassanak. Míg Kína számára pozitívum lehet, hogy a helyi lakosok úgy beszélnek egy hídról, stadionról vagy más beruházásról, hogy azt a „kínai befektetők építették”, az már ronthat az imidzsén, ha a Nyugat-Balkánon élők azt látják, hogy ezeknél a beruházásoknál csak kínai munkások dolgoznak.

A kutatás az MTA Bolyai programjának és az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-18-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült

⁴⁷ Amely általában fedezi a projektek 85%-ának a költségét, 20 éves lejáratúak és 2%-os kamatot számolnak fel rájuk.

⁴⁸ EBRD, China and South-Eastern Europe: Infrastructure, trade and investment links, 2016. július.

⁴⁹ https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/110829_CEW_China_in_Balkans.pdf (letöltve: 2017. november)

Irodalomjegyzék

- ATLI A. (2016): China in the Balkans: Macedonia, Albania seek Beijing's funds for projects, <http://www.atimes.com/article/china-in-the-balkans-macedonia-albania-seek-beijings-help-in-building-infrastructure/>
- ATLI A. (2016): China in the Balkans: Montenegro and Bosnia Herzegovina open new frontiers, <http://www.atimes.com/article/china-in-the-balkans-montenegro-bosnia-herzegovina-open-new-frontiers/>
- BIBIC B. (2016): Chinese Investment Developments in the Balkans 2016: Focus on Montenegro, <http://www.balkananalysis.com/montenegro/2016/08/09/chinese-investment-developments-in-the-balkans-2016-focus-on-montenegro/>
- BLANCHARD, J.-M. F.–FLINT, C. (2017): The Geopolitics of China's Maritime Silk Road Initiative. *Geopolitics*, 22(2), pp. 223–245.
- CAVOSKI, J. (2011): Overstepping the Balkan boundaries: The lesser known history of Yugoslavia's early relations with Asian countries (new evidence from Yugoslav/Serbian archives). *Cold War History*, 11(4), pp. 557–577.
- CHENG, A. (2018): Will Djibouti Become Latest Country to Fall Into China's Debt Trap, <https://foreignpolicy.com/2018/07/31/will-djibouti-become-latest-country-to-fall-into-chinas-debt-trap/>
- ESZTERHAI V. (2016): Kelet-Közép-Európa helye a selyemúton, *Hungarian Geopolitics*, 2016/III., <http://www.geopolitika.hu/hu/2016/11/24/kelet-kozep-europa-es-magyarorszag-helye-a-selyemuton/>
- ESZTERHAI V. (2017): A „16 + 1 együttműködés” bemutatása, <http://www.geopolitika.hu/hu/2017/11/01/a-16-1-egyuttmukodes-bemutatasa/>
- EUROPEAN PARLIAMENT (2016): One Belt, One Road (OBOR): China's regional integration initiative, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586608/EPRS_BRI%282016%29586608_EN.pdf
- FARKAS A. Z.–PAP N.–REMÉNYI P. (2016): Hungary's place on Eurasian rail land bridges and the eastern opening. *Hungarian Geographical Bulletin*, 65(1), pp. 3–14.
- HAJDÚ Z.–ILLÉS I.–RAFFAY Z. (szerk.) (2007): Délkelet-Európa: *Állambatárok, határon átnyúló kapcsolatok, térstruktúrák*. MTA RKK, Pécs, 161 p.
- HOLLINSHEAD G. (2015): Deconstructing the Sino-Serbian 'Bridge of Friendship': Discerning Dominant Chinese Logics and Geopolitical Implications, <http://councilforeuropeanstudies.org/critcom/deconstructing-the-sino-serbian-bridge-of-friendship-discerning-dominant-chinese-logics-and-geopolitical-implications/>
- J. K. BAILES A. (1990): Themes of Sino-East European Relations as Seen in the Pattern of Visits: 1 January 1986.–30 December 1989. (London: Royal Institute of International Affairs)
- JACOBY W. (2015): Chinese Investments in the Balkans, <http://councilforeuropeanstudies.org/critcom/chinese-investment-in-the-balkans/>
- JAKÓBOWSKI J. (2016): China's foreign direct investments within the '16+1' cooperation formula: strategy, institutions, results, *Center for Strategic and International Studies*, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-12-03/chinas-foreign-direct-investments-within-161-cooperation>
- JAKÓBOWSKI J.–SEROKA M. (2016): Xi Jinping in Serbia: not just the economy, *Center for Strategic and International Studies*, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2016-06-22/xi-jinping-serbia-not-just-economy>

- LÜTHI L. M. (2015): China and East Europe, 1956-1960. *Modern China Studies*, 22(1).
- MAKOCKI, M.–NECHEV, Z. (2017): Balkan corruption: the China connection. *ISSUE Alert* 22., EUISS
- MARÁCSI F. (2016): A pireuszi kikötő geopolitikai jelentősége Kína számára, <http://www.geopolitika.hu/2016/07/08/a-pireuszi-kikoto-geopolitikai-jelentosege-kina-szamara/>
- MECULE B. (2016): Chinese Investment Developments in the Balkans 2016: Focus on Albania, <http://www.balkananalysis.com/albania/2016/06/24/chinese-investment-developments-in-the-balkans-2016-focus-on-albania/>
- NOTTEBOOM T. (2017): PortGraphic | Top EU container port regions (2007–2016): the rise of South Europe, <http://www.porteconomics.eu/2017/07/31/portgraphic-top-eu-container-port-regions-2007-2016-the-rise-of-south-europe/>
- PAVLIĆEVIĆ D. (2014): China's Railway Diplomacy in the Balkans, *China Brief* 14(20), <https://jamestown.org/program/chinas-railway-diplomacy-in-the-balkans/>
- POULAIN L. (2011): China's new Balkan strategy, *Center for Strategic and International Studies*, https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/110829_CEW_China_in_Balkans.pdf
- QIN A. (2013): A Friendship Is Rekindled With Albania, <https://sinosphere.blogs.nytimes.com/2013/11/29/a-friendship-is-rekindled-with-albania/>
- REMÉNYI P.–VÉGH A.–PAP N. (2016): The influence of ethnic policies on regional development and transport issues in Bosnia and Herzegovina, *Belgeo* (1), pp. 1–20.
- RÉTI GY. (2000): *Albánia sorsfordulói*. Budapest, Aula, 2000, 418 p.
- STERGIOU D. (2014): The Rise of the Dragon in Western Balkans: China's Geo-economics after the Great Recession, <https://proeconomia.wordpress.com/2014/11/02/the-rise-of-the-dragon-in-western-balkans-chinas-geo-economics-after-the-great-recession/>
- THE EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT (2016): China and South-Eastern Europe: Infrastructure, trade and investment links
- THE HEALTH AND ENVIRONMENT ALLIANCE (2016): Coal's unpaid health bill in the Western Balkans, <http://www.env-health.org/resources/projects/coal-s-unpaid-health-bill/coal-s-unpaid-health-bill-in-the/>
- TUBILEWICZ C. (1997): China and the Yugoslav Crisis, 1990–94: Beijing's Exercise in Dialectics. *Issues and Studies* 33(4), pp. 94–112.
- TUBILEWICZ C. (2001): Taiwan's Balkan option: A new chapter in Republic of China "dollar diplomacy." *Diplomacy & Statecraft*, 12(1), pp. 161–184.
- ZENELI V. (2014): Why is China investing so much in the debt-burdened Balkans? <http://thediplomat.com/2014/12/chinas-balkan-gamble/>

Lábjegyzetben szereplő internetes források:

- http://2015.tr-ebrd.com/wp-content/uploads/2015/11/TR2015_16_CA_Montenegro.pdf
- <http://gov.ro/en/news/the-bucharest-guidelines-for-cooperation-between-china-and-central-and-eastern-european-countries>
- <http://m.railjournal.com/index.php/europe/belgrade-%E2%80%93-budapest-upgrade-moves-forward.html>
- http://mno.hu/magyar_nemzet_kulfold/kina-1263288
- http://news.xinhuanet.com/english/2016-04/09/c_135263687.htm

<http://seechangenetwork.org/chinese-investments-in-the-region-should-shift-from-coal-to-renewable-energy-and-energy-efficiency/>
<http://serbianmonitor.com/en/economy/38393/china-and-serbia-to-build-industrial-park-belgrade/>
http://serbianrailways.com/system/en/home/newsplus/viewsingle/?params=newsplus_news_id/43819.html
<http://slideplayer.com/slide/741913/>
<http://uk.reuters.com/article/uk-serbia-energy-coal/balkan-push-for-new-coal-fired-plants-raises-environmental-concerns-idUKKBN1572I4?il=0>
<http://www.balkan.eu.com/czech-company-skoda-praha-contracted-job-building-power-plants-montenegro/>
<http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-church-slams-montenegro-s-plan-to-dam-moraca-river-12-26-2016-1>
http://www.chinadaily.com.cn/business/2017-01/24/content_28042359.htm
<http://www.climatechangenews.com/2017/02/16/campaigners-claim-legal-win-against-bosnian-coal-power-push/>
<http://www.climatechangenews.com/2017/04/11/balkan-utilities-gambling-coal-eu-opts/>
<http://www.dec-ltd.cn/en/index.php/asnews/detail/?subCategory=News&nid=307>
<http://www.hydropower.org/country-profiles/western-balkans-montenegro>
<http://www.korkep.sk/cikkek/kulugyek/2017/05/14/uj-kinai-selyemut-dollartizmilliardokbol-kotnek-ossze-kinat-azsiat-europat-es-afrikat>
<http://www.origo.hu/itthon/20171128-megkezdodott-a-budapest-belgrad-vasutvonal-felujitasanak-szerbiai-szakasza.html#>
<http://www.powerengineeringint.com/articles/2016/08/chinese-backed-serbian-coal-plant-under-scrutiny.html>
<http://www.powerengineeringint.com/articles/print/volume-20/issue-9/power-report/china-sets-shop-europes-backyard.html>
<http://www.railjournal.com/index.php/locomotives/crrc-to-supply-locomotives-to-macedonia.html>
<http://www.reuters.com/article/us-canada-energy-transcanada/transcanada-may-abandon-energy-east-pipe-facing-tougher-review-idUSKCN1BI2Z1>
<https://af.reuters.com/article/commoditiesNews/idAFL8N1IO3XI>
<https://balkangreenenergynews.com/chinese-company-to-build-heating-pipeline-in-belgrade/>
<https://balkangreenenergynews.com/two-chinese-companies-show-interest-in-moraca-hpps-construction/>
<https://bankwatch.org/our-work/projects/banovici-lignite-power-plant-bosnia-and-herzegovina>
<https://bankwatch.org/our-work/projects/tuzla-7-lignite-power-plant-bosnia-and-herzegovina>
<https://bankwatch.org/project/tuzla-7-lignite-power-plant-bosnia-and-herzegovina-2>
<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/international-cooperation/energy-community>
<https://seenews.com/news/chinas-crbc-to-invest-194-mln-euro-in-montenegro-motorway-construction-in-2017-report-558875>
<https://serbia-energy.eu/bosnia-construction-deadline-hpp-ulog-extended/>
<https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2017/08/08.html>
<https://www.portfolio.hu/unios-forrasok/uzletfejlesztes/rendkivul-olcso-gigahitellel-lancoznak-magukhoz-minket-a-kinaiak.250519.html>
<https://www.project-syndicate.org/videos/yanis-varoufakis-on-china-by-yanis-varoufakis-2017-09>
https://www.sourcewatch.org/index.php/Kostolac_power_station
<https://www.youtube.com/watch?v=XJBtgF8rMB8>